ЧЫЛА ЭЛЛАСЕ ПРОЛЕТАРИИ-ШАМЫЧ, УШНЫЗА!

Ленин-Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!

ЯМДЕ ЛИЙ

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

ГАЗЕТ АК: идалыклан 2 т. 16 ыр. пел"ийлан 1 т. 8 ыр.

1938 ий 10 сентябрь № 43

Комсомоллан эн сай пӧлӧк

Ростовский школьник-шамычын кӱштымыштым отрядыштыда, классыштыда лудса

Совет Ушемын пионер ден школьникше-шамыч!

Мемнан вожатыйнан, ленинско-сталинский комсомолын чапле колымышо идалышке лишемеш. Тиде юбилейын кечыже—29 октябрь—куанымашан кугу кече. Тиде кечылан чыла элна ямдылалтеш. Вара мемнам, пионер-шамычлан, тиде чапле юбилейым боевой паша ден палемдаш огыл мо?!

„Пионерская правда" газетыште ме Моско олан Красногвардейский районысо пионер-шамычын обращенийыштым лудна. Меат, казачий Донысо йоча-шамыч, тиде письмам Совет Ушемысе чыла пионер-шамычлан возаш решитлышна.

Айдыза сайын тунемшаш верч ВЛКСМ-ын 20-шо идалыкше лӱмеш социалистический соревнованийым тӱҥалына. Тунемше ден тунемше, класс ден класс, школ ден школ, область ден область ваш-ваш соревноватлышт. Вара соревнованийыште сеҥыше-шамыч ленинско-сталинский комсомоллан рапорт возаш правам налыт.

Мемнан тыгай соревнованийыште изирак опыт уло. Тудын нерген ме каласена. Чап дене леведалтше отважный папанинец-шамычын Кугу ландыш пӧртылмышт годым Ростовский областьыште отлично тунемме верч да сай дисциплин верч папанинский соревноване тӱҥале. Кӧ шкедекше шерге унам, Иван Дмитриевич Папаниным приниматлаш почетный правам налеш,—тидесоревнованийыште сеҥышылан награде лиеш.

Моло деч кӧнчыч мемнан 46-шо Чехов лӱмеш Ростовский школ соревнованийыш ушныш. Ончычын тыге лиеден. Туныктышо толын пура да ме иже уроклан ямдылалташ тӱҥалына ыле. Южгынамже чылан эше верыштат огына лий. Соревнованийым тӱҥалмек мемнан вес порядке лие. Туныктышо толмашеш чылан шкенан верыштына лийына ыле, учебник, тетрадь, ручка чыла ямде, вигак урокым тӱҥалаш гына.

Мемнан областьыште чыланат ӱчашеныт—ученик ден ученик, рад ден рад, класс ден класс-шамыч.

А ола дене станицылаште школ ден школ соревноватлат. Кӧн шке школышкыжо славный Папаниным кондымыжо шуын огыл?! Чыланат вет тудын школжо первой верым налже манын сайын тунемаш тыршеныт. Мутлан, ончыч эре шеҥгелан кодшо Константиновский кыдалаш школын пашаже путырак сайын каяш тӱҥалын, вара тудо кокымшо верым нале. А ончыл вержым садак мемнан 46 шо школ налын.

Но ме тидын дене шкенам она тыпландаре, садланак чыла йоча-шамычын ӱжына: айдыза идалык мучко сай тунемаш. Партий ден правительстве да великий Сталин мемнан деч иктым—мемнан кугу родинан достойно эргыже ден ӱдыржӧ лийын кушкаш требытлат. Айдыза мемнан ик уда отметкат ынже лий манын кучедалына. Иктаж кӧн „посредственно" отметке лиеш гын, „хорошо" отметкыш кусныжо. А кӧн „хорошо" гын, тудо „отлично" оценкым налаш тыршыже.

Шуко йоча шамыч ышкеныштым классыште, уремыште сайын огыт кучо. Кӧ соревноватла гын, „мый сайын тунемаш велэ огыл, тугак шкемым примерне кучаш тыршем, мыйын класс сыштем, мыйын школыштем дисциплин образцовый лийже"—манын мутым пужо.

Тӱҥжӧ—тунемме ий пытымылан мемнан ик второгодникат ынже лий манын кучедалаш тӱҥалына. Чыла тиде йӧратыме родина-авалан да боевой ленинско-сталинский комсомоллан мемнан эн сай пӧлӧкна лиеш.

Комсомолын Центральный Комитетше деч Йошкар знамям учредитлаш да тудым кӧ тиде соревнованийыште сеҥышыш лектеш, тудлан пуаш, а область кӧргыштӧ—знамям эн сай школлан пуаш йодына.

Теве тыге соревноватлаш тӱҥалына. Тунемме ий пытымылан ленинско-сталинский комсомоллан рапорт-письмаш подписатлаш кӧ правам налеш?!

Тиде тунемме ий—сай да отлично тунемме ий лийже!

Ростов-на-Дону, 46 №-ан школышто тунемше да пионер-шамычын кӱштымышт почеш:

Аза Адамова, Зоя Разладина, Абрам Свердлов, Сарра Бонгардт, Вена Митцев, Лида Зильберман, Туся Эпштейн.

45-ше №-ан школышто тунемше **Алла Якуб.**

56-ше №-ан школышто тунемше **Тамара Кузнецова.**

Йошкар-Ола 5 №-ан тӱҥалтыш школын 1 классыште тунемше-шамыч урокышто.

Фото Овечкинын.

МАТЕМАТИКЫМ ЙӦРАТЕМ

— Теве мемнан школын эн сай ученицаже, Егорова Ефросиния,—манын мыланем шыргыжалын коштшо йошкар галстукан пионеркам ончыктышт.

Звонок лиймек VII-ше классыште руш йылме урок тӱҥале. Туныктышо Мария Ивановнан йодышыжлан тунемше-шамыч раш гына вашмутым пуат. Егорова Фрося йодышлан куанен, сайын гына туныктышылан каласыш. Мария Ивановна „отличнымак" шындыш дыр...

— Кодшо ийыште Медведево пелэ кыдалаш школын VI классшым „Похвальный грамота" дене пытаренам. Школ мыланем лагерыш каяш путевкым пуыш. Кызыт мый чыла предметымат йӧратен тунемам, но эн йӧратымемже—математика. Тунем пытарымек кугу школыш математик факультетышкак пурем. VII классым адак „Похвальный грамота" ден пытараш тыршем, — манеш Фрося.

Р. Ондре.

ТЕНИЯТ ОТЛИЧНО ТУНЕМАШ ТӰҤАЛЕШ

Михайлов Аркадий тений 6-шо классыште тунемеш. Тудо кодшо тунемме ийыштат „отлично тунемын. Сай тунеммыжлан ятыр кана премироватлалтын.

— Теният „отлично" оценке дене гына тунемаш тӱҥалам,—вет тидлан чыла условийым ыштыме, —манеш Аркаш.

Кушаков Зосим.

Ярын пелэ кыдалаш школ, Морко район.

Международный юношеский кече—Йошкар-Олаште. Йоча-шамыч пионер пӧртын садыштыже модыт.

Школьникын сумкаштыже мо лийман?

Сумкаште тунемме кечылан кӱлеш ӱзгар: книга, тетрадь, карандаш, чия, линейке-шамыч лийман.

Чыла ӱзгарат сумкаште шот дене пыштыме лийышт.

Книга коклаш ручкам але карандашым пышташ ок кӱл, нунылан пеналым налаш але матер дене лӱмын атым ургаш кӱлеш.

Книга-шамычым кагазыш пӱтырман. Но газет кагаз вашке кушкедалтеш да кидым амыртылеш. Вес тӱрлӧ кагаз ден пӱтыралаш сайрак лиеш.

Альбомым ямдылат

Комсомолын 20-шо идалыкшылан Медведево пелэ кыдалаш школ (Йошкар-Ола район) кугу пӧлӧкым ямдыла.

Тунемше, пионер-шамыч вий дене кугу альбомым ыштат. Туштo шуко почеламут, очерк, ойлымаш шамыч лийыт. Отличник, ударник-шамычын сӱретыштым пыжыктат. Альбом сӱрет, тӱрлӧ пеледыш дене сӧрастаралтеш.

Кызыт старший класслаште сайын тунемше пионер-шамыч комсомолын 20-шо идалыкшылан комсомолыш пураш ямдылалтыт. Нуно комсомолын программыжым да уставым тунемат тӱҥалыт.

76

ЛЎДДЫМӧ ПИОНЕР ПАВЛИК МОРОЗОВ

Павликын илыме Герасимовка ял Омский областьысе тайгаште шинча. Павликын ачаже, Трофим Морозов ял совет председатель улмаш. Но туге гынат, тудо советский властьын тушманже да тудым онталыше лийын. Павликын пионер лиймыжым да от-

ряд совет председатель улмыжым пален налмеке, ачаже тудым кырен.

— Пионер гыч ок лекгын, дьяволым, пуштам,— манын.

Крыме дене Павлик туешкен к и й ш ы ж л а тыге шонен: „Ачам пионер ваштареш. Тудо кӧн верч?"

Вашмутым кугун вучалтын огыл. Ик кастене ачаже шке мӧнгыжӧ кок палыдыме еҥым конден. Павлик ачажын сорта чӱктымыжым, палыдыме еҥлан ала-могай кагаз пумыжым ужын.

Павлик ачажын палыдыме еҥ-шамычлан волгыжмеш тиде ялым кыша лийде коден кайме нерген каҥаш пумыжым колыштын.

Павлик ачажын кулак-шамычлан, нуно й о р л о улыт, манын ял совет печать пыштыман справкым пуэн, взятке налмыжым шижын. Кулак да моло тушман-шамыч тыгай справке дене леведалтын советский властьлан тушман пашам ыштеныт.

Павлик тидым умлен налмек чын пионер семын, тидын нерген пелештыде чытен огыл. Тудо чыла тиде нерген район уполномоченныйлан ойлен.

... Трофим Морозовлан суд Герасимовка ялыште лийын, свидетель Павлик ачаже ваштареш судышто викак выступатлен.

— Мыйын ачам просто революцийым аралыдыме еҥ велэ огыл, но эше предатель лийын,—манын Павлик. Туштак тудо ачажын контрреволюционный пашаже нерген ойлен.

Суд Трофим Морозовым строгий изоляций шот дене 10 ийлан петыраш судитлен.

... Герасимовкышто кинде ямдылыме план ок темалт.

— Кинде уке, шкеланна кочкашат нимат уке,— манын кулак-шамыч погынымаште кычкыреныт.

— Темдан кинде уло вет!—манын йоҥгалтше йоча йӱк шергылтын.

Тиде Павлик улмаш. Тудо—кулак Кулукановын, тудын родыжын кок воз киндым, тугак кулак Силинын пӧрт ончылно шылтымыжым, а кулак вате Сакован шемер калыклан ынже логал манын пакчаште лум коклаште киндым шӱктымӧ нерген ойлен.

Судышто Трофим Морозовым судитлыме жапыште нунын полышкалышыштым тӱжвак лукмо годым Павликлан кулак-шамыч чот шыдешкеныт да вара нуно тудым пытараш келшеныт. Нунын велке Павликын кочаже—Серега Морозов, куваваже Ксения да изаже Данила шогеныт. Нуно ятыр кана Павликын илышыже ӱмбаке кержалтыныт. Ик кана кыреныт, вес кана „йоҥылыш" вӱдыш шӱкалыныт, адак вуй йымакше йӱлышӧ тулвуйым пыштен толашеныт гынат, лӱддымӧ пионерым нимоат сеҥен кертын огыл. Ялыштыже тудым „Пашка-коммунист" манын лӱмденыт.

Пытартышлан, кулак Кулуканов Павликым пушташ Серега ден Данил Морозов-шамычым йышт колта. Тиде пашам шуктымыштлан шӧртньым пуаш сӧра.

1932 ий 3 сентябрьыште Павлик Федя шольыж дене чодраш пӧчыж погаш каеныт да пӧртылын огытыл...

Павликым кум кече кычалыныт. Павликын аваже Татьяна чодраште эргыже шамычым кычалын. „Паша, кушто тый улат?"—манын тудо кычкырен гынат, нигеат вашмутым пуэн огыл.

Изак-шоляк Морозовмытын колышо капыштым охотник Шатраков чодраште муын. Нуным калык тушман-шамыч пуштыныт.

Вашке суд лийын. Павликым пуштшо кулак Кулукановым да моло шамычым лӱаш судитленыт.

... Герасимовкышто ынде колхоз. Колхоз ден школ изак-шоляк Морозовмытын лӱмышт дене лӱмдалтыныт. Лӱдыкташ лийдыме Павлик Морозовын образшым Герасимовкысо школьник ден пионер шамыч велэ огыл, но чыла элысе йоча-шамыч шӱмыштышт кондыштыт. Чыла советский йоча-шамыч Павлик Морозов гае лийнешт, нуно йӧратыме родина верч шкеныштын уло вийыштым, кӱлеш гын, шке илышыштымат пуаш ямде улыт. Москошто, Красный Преснеште Павлик Морозов лӱмеш культур пӧрт почылтын. Правительствын пунчалже почеш Москошто, Кремлевский пырдыж воктен лӱддымӧ Павликлан памятник шындалтеш.

Правительствын пунчалже почеш Москошто Красный Площадьыш пурмаште Александровский сад воктене пионер-герой Павлик Морозовлан памятникым шындат. Садланак Московский совет эн уста скульптор-шамычлан тиде памятниклан проектым ышташ заказым пуэн.

Сӱретыште: скульптор Манникован проектше.

Английский школьник-шамыч—Совет Ушемыште

3 сентябрьыште кастене поезд деке Шепетовко гыч Киевыш туныктышо Виграмын вуйлатыме почеш английский школьник-шамыч группо толын. 4 сентябрьыште нуно Киев олам ончен коштыныт. Йоча музыкальный школышко миеныт. Йоча-шамычын шоктымышт английский-йоча-шамычлан пеш келшен.

ГРАНИЦЕ ВЕС ВЕЛНЕ

Китайысе военный действий. Сӱретыште: Китайысе народно—революционный армийын боецышт Хуанхе эҥер гыч ташлен лекше вӱд коч келын вончат.

Мятежник-шамычлан пеҥгыде отпорым пуат

Испанийын Эбро эҥер-р а й о н ы ш т о (Восточный фронт) мятежник ден интервент-шамыч республиканский позицийыш пеш талын атаковатлат. Республиканец-шамыч героически аралалтыт. 4 ден 5 сентябрьыште фашист-шамыч кугу йомдарымаш дене Гендеса районышто 4 кӱкшакам сеҥен налын кертыныт. Тиде кечынак республиканец-шамыч мятежник-шамычын 4 танкыштым строй гыч луктыныт да 12 фашистский самолетым волтен шуэныт. Ик итальянский салтак республиканец-шамычлан ш к е а к сдатлалтын.

Эстремадурский участокышто республиканец-шамыч фашист-шамычым чактареныт.

* * *

5 сентябр кастене Эбро эҥер фронтышто южеш лийше кредалмаште республиканец-шамыч 4 фашистский самолетым волтен шуэныт. К о к ы т ш о „Мессер шмид" типан, 1—„Фиат" да 1—„Геннкель—70".

Германийын сарлан ямдылалтмыже

Фашистский Германий сарлан виян ямдылалтеш. Баварийын чыла гарнизонжо гаяк границе деке маневрыш лектын. Кызыт тӱрлӧ военный укреплений ыштымашке пашазе ден кресаньык-шамычым мобилизоватлат. Шукерте огыл. Мюнхен гыч 6 тӱжем пашазе-шамычым колтымо. Военный предприятий-шамыч сутка мучко пашам ыштат. Мюнхеныште танковый завод пашазе-шамычым пеш виян пога. Тиде предприятий офицер-шамыч гыч ыштыме особый „бюрон" контрольышкыжо налалтын. Мюнхен оласе телефонный сетьын чыла пашаеҥже, тугак пенсийыште улшо 65 ияш марге ийготан-шамыч мобилизаций нерген увергармашым налыныт.

Францийысе „Энтрансижан" ден „Се-суар" газет-шамычын увертарымышт почеш, 45 ияш марге ийготан, армийыште служыдымо германский запасный-шамыч армийыште кок тылзаш срок олмеш кум тылзе сроклан кучылтыт.

Японий коч пеш виян мардеж эртен каен

Шукерте огыл Японий умбач пеш виян мардеж эртен каен. Тудо мардеж пеш кугу эҥгекым ыштен. Токиошто 50 тӱжем утла пӧрт вӱд йымак верештын. Шуко калык нимо деч посна кодын. Шуко колышо ден сусыргышо лийын. Токио йыр кӱртньӧ корно линий локтылалтын, поезд коштмым чарнен. Чыла электростанций-шамыч локтылалтыныт. Токийский заливыште ик пароход коктыте шелын. Тугак виян мардеж дене телефон линий-шамычат чот локтылалтыныт.

Тыгай кугу виян мардеж 36 ий ожно гына лийын улмаш.

МЕДИЦИНЫШТЕ ШУЭН ЛИЙШЕ СЛУЧАЙ

Августын первой числаштыже Славянский курортыш суставной ревматизмым эмлашлан днепропетровский глухо-немой пӧрт воспитаница гражданка Щ. толын. Тудо пеш изи улмыжо годымак скарлатин дене черле лийын. Чер нелэ последствым коден,—гражданка Щ. глухо-немой лийын.

Курортышто илыме 20 шо кечыште глухо-немой кенета ойлаш тӱҥалын. Ойлаш тӱҥалме дене пылышыжат колаш тӱҥалын. Первой жапыште черле пеш лишыч гына йӱкым колын, но ик мыняр кече гыч тора гыч пеш эркын ойлымо мут-шамычымат раш колаш тӱҥалын.

Медицинышт тиде шуэн лийше случай, врач-шамычын научный секцийыштын вниманийжым шке декше шупшылын. Днепропетровскыш гражданкеЩ-ын шочмо верыш глухо-немой лийме условийым раш пален налшашлан, тугак тудын чер историйжым тунем налашлан секций кок врачым командироватлен.

Заозерный кӱкшака

Сопка мучко границе кая. Японский генерал-шамыч Хасан ер денысе кӱкшакам налаш шукертак шоненыт.

Июль тылзыште японец-шамыч границе деке 20 тӱжем еҥан армийым, нелэ да зенитный артиллерийым, адак бронепоездым чумыреныт. 29 июльышто японский пограничник-шамычын ротышт Безымянный сопкасе советский пограничный наряд ӱмбак атаковатленыт.

А мемнан нарядыште лач луатик еҥ велэ лийын. Туге гынат, тиде луатик еҥ-шамыч ятыр шӱдӧ японец-шамыч ваштареш уло кертмышт дене кучедалыныт. Вич боец колен, моло 6 боец сусырген. Боец-шамычлан полшаш отряд толын шуын. Тудо штык дене тушман ӱмбак каен. Японец-шамыч колышо еҥыштым коден, сопка гыч чакнен каеныт.

Ик кече гыч адак японский пушко-шамыч мӱгыралтыныт. Артиллерийын аралымыж дене захватчик-шамычын полкышт Безымянный да Заозерный кӱкшака деке лишемыныт.

Советский пограничник-шамыч пулемет гыч лӱйкаленыт, штык дене шуркедылыныт, гранат шамыч дене вралалтыныт. Эҥганыше-шамыч лазаретыш кайме деч отказатлалтыныт.

Но пограничник-шамыч шагалын лийыныт, садлан японский войска-шамычын пеш чот ишымыштым сеҥен кертын огытыл. Японский войска шамыч пеш чот йӧсланен, ятыр колышо дене сусыргышо еҥ-шамычым йомдарен, ныл километрым советский мландыш пурен да пеш вашке сопкеш пенгыдемдалташ тӱҥалыныт.

1. Родине верч, Сталин верч—ончыко!

2 августышто захватчик-шамыч дене кучедалаш Первой (Приморской) армийын частьше-шамыч каеныт. Приказ тыгае лийын: пограничник-шамыч лан полшаш да советский территорийыш намысдымын керылтше захватчик-шамычым пытараш.

Кече тӱтыран лийын. Куштылго йӱр чӱчалтыш шамычын шоҥышт южышто кеченыт. Японец-шамыч сопкеш пенгыдын укрепитлалтыныт. Тайыл мучко окоп кӱнчымӧ, кӱй шенгелан снайпер-шамыч возыныт. Кӱкшакашке кӱзымаште проволочный заграждений лийын. Йошкар Армийын наступатлыше частьлаштыже орудий-шамыч лийыныт.

—Советский родина верч! Великий Сталин верч—ончыко!—сопка ӱмбак атакым ыштен, боец-шамыч кычкыреныт.

Мучашдыме героический атаке ныл кече шуйнен. 6 августышто, Дальневосточный Краснознаменный фронтын икымше идалык кечын, каваште самолет-шамыч мӱгыреныт.

Сталинский сокол-шамыч тушманын позицийжым бомбитлаш тӱҥалыныт. Бомбо шамыч пеш тура каенвозыныт, мландым пургедыныт, кӱйым шалатылыныт. Японец - шамычын шылтыме зенитный орудийышт советский машина-шамычым лӱйкалаш тӱҥалыныт. Но мемнан летчик-шамыч тушманын снарядше деч моштен коранҥыныт, нуно японский батарей-шамычым кычал муын, шалатен пытареныт. Бомбо-шамыч орудийыш логалыныт, а нунышт южыш нӧлталтыныт да комдык каенвозыныт. Бомбардировщик-шамыч почеш истребитель-шамыч каеныт. Нуно японский позицийым пытареныт.

Политрукын заместительже—Сазыкин шке дневникыштыже тыге воза:

„Самолет-шамыч эре каят. Пудештмаш. Весе... Заозерный кӱкшака, кушто японец - шамыч лийыныт, шем шикш ора дене петырналтын. Мланде бомбо пудештме дене чытырна. Тушманлан сайын логалын. Бомбо кышкымаш эше кая, а неҥгелне у шыде йӱк шарла. Танк - шамыч каят... Чот командоватлыме йӱк шокта.

— Боец шамыч, танк почеш, ончыко! Коммунизм верч!

Кенета чылан кынелыч. Куржшо японец-шамычлан ме шенгечышт лӱйкалаш тӱҥална. Мый кычкыралым:

— Комсомолец - шамыч, ончыко!

Ончалам, кодшо нигеат уке. Разве комсомолец-шамычын кодмышт шуэш?..“

Красноармейский часть шамыч родной Заозерный сопкышко йошкар знаме дене первой пурашлан почетный права верч соревноватленыт.

Кучедалмаш сутка дене каен.

Эрдене, тушманын пуляж дене шӱтлен пытыше, славный атакын шикшешыже шемемше советский йошкар знаме Заозерный ӱмбалне лойгаш тӱҥалын.

11 августышто советский мландеш ик захватчикат кодын огыл. Пеш кугу мардеж дене кудалтыме семын тушманым мемнан великий родине гыч луктын кудалтыме.

2. „Кучедалаш коммунист лийын кайынем“

Героизмын чудесный пример-шамычым, родиным мучашдымын йӧратымыштым, большевик партийлан да великий Сталинлан беззаветне преданный улмыштым мемнан йошкарармеец, политработник ден командир-шамычна тиде кучедалмаште ончыктеныт.

Заозерный ӱмбак атакым ыштыме годым японец-шамыч пулеметчик Тараторинын пуштыныт. Тудын олмышкыжо лейтенант Терешкин куснен. Тудын капыштыже кандаш ране лийын гынат, кучедалмым чарнен каймыже шуын огыл.

— Сталин йолташ верч, ончыко!—тудо кычкыралын да боец шамычым адак атакыш наҥгаен.

Адак икте, индешымше пуля геройлан логалын да тиде кана тудо шке пулеметше деч камбозын. Командир дек боец - шамыч куржын миеныт, но тудо шарнымашыжым йомдарен, иктым гына кычкырал шуктен:

— Лӱйкалмым ида чарне!

Боец-шамыч ранитлалтше лейтенантым коден огытыл. Тудым эркын кидыш налын, Хасан ерым ийын вонченыт да шке командирыштым лазаретыш намиеныт.

„Ончыко! Ончыко!“—тиде мут кажне боецын умша кӧргыштыжӧ лийын. Тиде мут дене колымешке ранитлалтше боец-шамыч шке йолташышт дене прощатленыт.

Кучедалаш кайме деч ончыч беспартийный боец-шамыч политработник-шамыч дек миеныт да ойленыт:

— Кучедалмашыш коммунист лийын кайынем!

Ик частьысе шӱдӧ боец ден командир-шамыч атакыш кайме деч ончыч нуным комсомолыш пурташ йодмашым пуэныт. Луаткандаш еҥ партийыш пурташ йодыныт.

Вӧндер коклаш маскироватлалтше комсомолец-шамыч погынымашым эртареныт. Йӱр чарныде йӱрын. Бюрон секретарьже, вашкен возымо заявлений-шамычым полевой сумка ӱмбак араленрак шарен пыштен, фамилийым кычкырен, да лу дене йӱк шамыч вашмутым пуэныт:

— Теҥгече кучедалмаште шкенжым чын патриот семын ончыктыш!

Тиде эн сай рекомендаций лийын.

Коммунист ден комсомолец-шамыч чыла кучедалмаштат ончылно лийыныт.

Коммунист Левченком шым японец шамыч авыреныт. Тудын лачак гранат да револьвер велэ лийын. Гранат дене 2 еҥым пуштын, визытшытым револьвер дене лӱйкалаш тӱҥалын. Тидым ужын, пулеметчик Гальянов Левченколан японец-шамычым пыташ полшен.

Колышо боец Ширмановын ранцыштыже йолташышт-шамыч тыгай записькым муыныт:

„Вием шутымо семын мучашыш шумеш кучедалаш тӱҥалам, но мый геройский пулеметем дене тушман деч ом чакне. Советский рубеж деч ом чакне, да японец мыйын пулеметем ымач ок утло.

Отличне лӱйышӧ.
Ширманов.

Захватчик-шамычын ударыштлан мемнан славный боецна-шамыч шалатен пытарыше, ураган гае удар дене вашмутым пуышт.

Великий Сталинын лӱмжӧ советский полк-шамычым кучедалмашыш ӱжын.

Советский мланде тӱкаш лийдыме. Тидым сенгаш лийдыме Йошкар-Армийын боецше-шамыч эше ик кана тушманлан ончыктеныт. Нуно шке мужествыйышт, шкеныштым мучашдыме пенгыдылыкышт, шке оружийыштын пеш кугу виян улмышт дене ончыктеныт.

„Пионерская Правда“ гыч.

Сӱретыште: Республиканский боец танк ӱмбалне.

Йошкар-Оласе йоча - шамыч школыш каят.

Чыла керген кӱчыкын

◆ 2 сентябрьыште Московский аэропортын чоҥештыме верешыже Москва — Владивосток—Москва маршрут дене пеш чапле скоростной юж рейслан финиш лийын. Летчик М. И. Тютяев йолташ, бортмеханик-радист В. Д. Калашников йолташ у скоростной почтовый „ПС—80“ самолет дене 16.380 километр кокла кок мучашан кужытым 53 часат 40 минут каеныт. Пӱтынь чоҥештыме жапыште часлан кокла шот дене 305 километр дене кайме, а посна участкылаште 350 километрышкат шуын. Самолет вич вере шинчын. Тютяев йолташын чоҥештымыже лишыл жапыште Ушемын центрже ден Дальный Восток коклаште чоҥештылмашым организоватлышашым палемда.

◆ 3 сентябрьыште гражданский юж флот летчица Бережная йолташ Москва—Баку—Москва маршрут дене чоҥештен. Москва гыч Баку марте 2000 утла километр коклам тудо 6 шагат, 20 минутышто эртен. Кокла скорость 1 часыште 316 километр лийын. Тудо Москва гыч Бакуш Сталинград коч ик вере волен шичме дене чоҥештен.

Бережнаян перелетшо Москва гыч окраинный республик-шамычын столицышкышт почтым да газет-шамычым лекмышт кечак скоростный самолет дене шукташ йӧным ышта.

◆ Шукерте огыл Америкын Соединенный Штатыштыже вӱд йымалсе илыше-шамычым ончаш микротелескоп манме подзорный трубам ыштaш тӱҥалыныт. Тиде трубан лопка мучашыжым вӱдыш чыкымек кугемдыше яндау коч ончат. Тыге водорослым, рак, кроб, кол шамычым раш ужаш лиеш.

◆ Тиде кечылаште Везувийыште (Италийын Неаполь олаже воктене) мланде гыч шокшо лава пеш талын чымалт лекташ тӱҥалын.

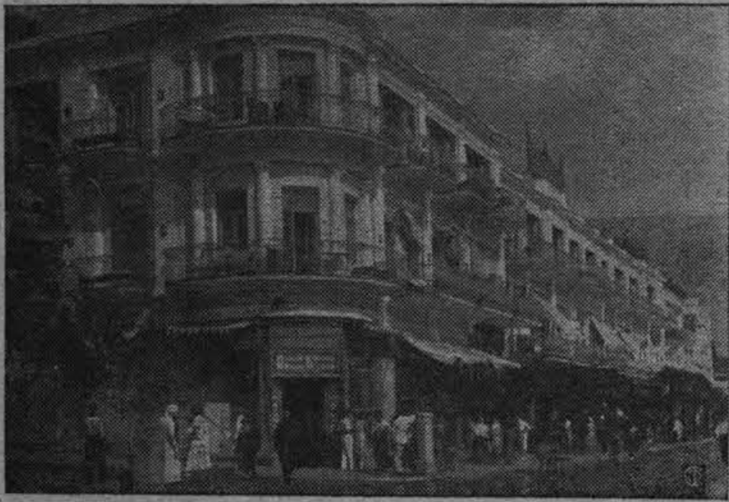
◆ Бугурусланыште нефть кычалше геолог-шамыч Бугуруслан ола деч тора огыл (Оренбург) у нефть кийме районым верештыныт. 1939 ийын тӱҥалтышыштыже тиде вер гыч нефтым лукташ тӱҥалнешт.

◆ Тбилисский инженер С. В. Коссов кече волгыдышто ончыкташ лийше киноустановкым шонен луктын. Секретше тыште: аппарат ден экран коклаште 30 сантиметр тораште экраныш кечывал волгыдым пуртыдымо светофильтр шындалтеш. Шымлен налмеке Коссовын у изобретенийже сай результатым ончыктен.

Футбол

6 сентябрьыште Йошкар-Оласе „Медик“ стадионеш „Медик“ футбольный команде ден Пионер пӧртын командыже футбол дене модыныт. Пионер пӧрт команде мечым ваш-ваш сайын пуэден, талын модшо кокла гыч Воробьевым да Малышевым моктыде огеш лий.

Чумыр модышым Пионер пӧрт команде 8:1 счет дене модын нале. П. М.

Крым. Ялта оласе 17 партс'езд лӱмеш санаторий.

ДЕТСКИЙ ГОРОДОКЫШТО

А. М. Горький лӱмеш культур да каныш центральный парк

М. Горький лӱмеш культур да каныш паркыште улшо детский городокышто йоча-шамыч жапым веселан да интересне эртарат. Городокын массовый площадкыштыже музык почеш карусель пӧртеш, массовик модыкта, ӧрдыштырак йоча-шамыч у мурым тунемыт. Вoктенысе волгыдо кугу павильоныште пашам ыштат.

„Интересный занятий залыште" юный скульптор-шамычын кружокышт пашам ышта. Шукерте огыл испанский событий лӱмеш сай скульптур верч конкурс увертаралтын. Испанский калыкын лӱддымӧ улмыжо, пеҥгыдылыкше да геройзмыже чыла пионерлан пале.

Володя Самойлов „43-шо дивизийын боецше" скульптурым пытара, Игорь Кононенко шке скульптуржым „нуныч дене тыге лиеш" манын лӱмден. Боец шакше Франкон капшым штык дене шуралта.

Геня Колышкон „Нуно пурен огыт керт" пашаже утларак интересне. Республиканский боецын кидыш йошкар знамым кучен шогышо фигуржо испанский калыкын фашизм ваштареш да вес элласе интервент-шамыч ваштареш героический кредалмыжым ончыкта.

Ӱстел ӱмбалне тӱрлӧ тӱсан: йошкарге, ужарге, нарынче шӱртӧ-шамыч кият. Тыштак тӱрлӧ тӱсан изи ковер, салфетке, тувыр, шовыч-шамыч улыт. Тиде—кид-паша кружок. Изи тӱрызӧ-шамыч сылнын ургаш тунемыт. Теве нунын кокла гыч иктыже пытартыш каналан пӱшкылеш—украинский тувыр ямде гаяк.

Вес павильоныште технический выставке уло. Тушто технический кружок-шамыч пашам ыштат. Чертеж почеш юный конструктор-шамыч завод цехын макетшым, кӱварын, сложный машинан моделыштым ыштат.

Фишель Хайтлин Крымский кӱварын модельжым, Володя Сидоров мотовозын да кугу тракторын модельжым ыштат. Шура Горячев пӧртысо кранын подвижной изи ораван модельжым ыштен пытара.

Йоча - шамычын пашаштым технический комиссий ончаш тӱҥалеш. Сайжылан премийым пуат.

Туштак фотолабораторий уло. Кажне ревзе тышке толын сниматлеч, проявитлен, кугемден кертеш.

Павильон деч изиш умбалнырак ужар городок коеш. Тыште йоча-шамычын шкеныштын пионер пӱа уло. Пӱаште байдарке дене коштыт, писын удырен каймаш дене соревноватлат. Пӱа воктен юный боксер ден физкультурник-шамыч заниматлат.

Шукерте огыл городокеш „Юные друзья обороны" станций военный лагерьым ыштен. Лагерьыште „ПВХО", „ГСО" палатке да тир уло. Тыште чӱчкыдын военный модыш, эстафет, экскурсий, костер, военный поход лиеш.

Юный натуралист станцийыште шуко кана выставке лийын. Сай ботаник верч конкурс эртен. Руководитель йоча-шамычым чодыраш коштыктен. Юный натуралист-шамыч пеледышын ыштaлтмыжым калакаленыт, растенийын ийготшым паленыт. Йоча-шамыч шкеак растенийым кушташ. Станцийын пакчаже уло, тушто тӱрлӧ сортан ковышта, пурса, шоган, кешыр, пареҥге-шамыч кушкыт. Тений лектыш поснак сае. Кеҥеж коч юнат-шамыч растенийын илышышт да нуным ончымо нерген шуко уым пален налыныт.

Станцийыште зоолог-шамычын секцийже пашам ышта. Нунын шкеныштын зверинец уло. Тушто изи ур, кролик, шоҥшо, теҥыз сӧсна - шамычым пукшат. Зоолог-шамычын кок омарта мӱкшышт уло. Нуно мӱкшын илышыжым эскерен кертыт.

Кызыт питомникыште иге-шамычым вучат. Вашке теҥыз сӧсна, кролик, моло животный-шамыч игым ыштышаш улыт.

В. Потоцкая.

Шыже толмым эскерена

М. УЛИЦКИЙЫН статьяже гыч

23 сентябрь—шыже тӱҥалме кече.

Чынже денак, 23 сентябрьыште шыже тӱҥалеш мо? Тиде числаште Совет Ушемын кажне районлаштыже могай шыже тӱс улмым палемден, шыже толмо картым ышташ гын пеш сай лиеш. Садланак юный натуралист-шамычын центральный станцийже чыла йоча-шамычым тиде пашашке ушнаш ӱжеш.

Эскерымашым кызыт тӱҥалын 23 сентябрь марте эртараш кӱлеш.

Тидлан теве мом пален налман:

1. Кунам турня ден вараcеҥге юг велке чоҥештеныт?

2. Олма пуым, грушым, шопкем, ваштарым эскераш кӱлеш. Нунын лышташышт кунам нарынчалгаш тӱҥалеш? 23 сентябрьлан лышташын могай ужашыже нарынчалген (пелыже, чырык, але эше шагалрак)? Кунам нуно велаш тӱҥалыт? Тиде жаплан лышташ-шамычын могай ужашыже велын?

3. Ял озанлыкыштат эскераш кӱлеш: тиде кечын колхозышто могай кугу паша лийын? Ӱдымӧ шыдаҥ могай шотышто? Ӱдат мо? Кунам озым лекташ тӱҥалын, кажне ростокышто мыняр озым, шыдаҥын кыдал шот дене шотлымаште мыняр стебельже уло?—Тидым палаш нурын тӱрлӧ верже гыч погымо 10 растенийын стебельжым шотлыман.

4. 23 сентябрьыште покшым лийын мо?

Шкендан чыла эскерымашдам чернила дене вес кагазыш переписатлен 24 сентябрь деч вараш кодде тыгай адрес дене колтыза:

Москва, 14, Ростокинский проезд, д. № 3, Центральная станция юннатов. Туштак эскерыме еҥын раш почтовый адресшым, могай верыште (север, юго-запад велне) улмым увертарыман.

Тиде эскерыме почеш ыштыме картым Ленинско-Сталинский комсомолын XX-шо идалыкшылан ямдылена.

Юный натуралист - шамычын центральный станцийже.

Йошкар-Ола йоча санаторийыште каныше-шамыч жапым веселан эртарат. Сӱретыште: Лебедева Валя кушта, Сикова Клава балалайкым шокта. Фото Чуршуковын.

◆ Волен кайше шӱдырым те чыланат ужында. Юг велне шӱдыр южгынам йӱр семын йога. Тиде—метеор-шамыч. Нуно шукыж годым мландыш шуде южыштак йӱлен пытат. Шагалже мландыш волен возеш. Ученый-шамычын шотлен налмышт гыч пале: мемнан атмосферыш кажне ийын 150 миллион метеор-шамыч волат.

● Секундышто 3 метрым кайше юж пушеҥге лышташым тарвата. Тиде—куштылго мардеж. А секундышто 33 метрым кайше мардеж леведышым тӧргалта да пушеҥгым вожге луктын кышка. Тиде—кугу мардеж. Секундышто 40 метрым кайше мардеж пӧртым сӱмыра. Тиде—ураган.

●—●

„Тыге лийын":

Кугыжан Российысе шемер калыкын правадыме, нелэ илышыже йӧршӧшлан эртен каен.

Шакше жап нерген, кунам кухарка - шамычын йочаштым школыш налын огытыл, кыренчумен „воспитатлыме" да мемнан кызытсе пиялан илышна нерген, кунам советский йоча-шамыч коч могай профессийым налын: инженер, доктор, летчик лийын кертеш—тиде нерген Корней Иванович Чуковский „Тыге лийын" лӱман шкенжын у повестьыштыже раш ойла.

Тидын деч посна Корней Иванович кугурак йоча-шамычлан руш кугу поэт Некрасовын илышыже нерген романым воза.

Эше 15 ий ожно кугу писатель А. М. Горький Чуковскийын йоча-шамычлан совет калыкын ийгече дене управлятлымыже нерген повестьым возаш шонен ямдылымыжым йӧршылан шотлен. Кызыт Корней Иванович „Господа" лӱман фантастический повестьым воза.

Калык-шамыч ийгечылан шкеоза лийыт; кажне колхоз мыняр кӱлеш тунар, вӱдым налеш. Колхозын нуржо ден пакчаже поян шурно дене пеледалтыныт. Кече растений-шамычым локтылдымашын волгалтара. Мемнан Совет Ушемын коч могай ужашыштыжат могай кӱлеш, тугай климатым: тропический элысе шокшымат, шыде арктический йӱштымат ышташ лиеш.

В. Потоцкая.

Весела модыш

ЛИМИТБОЛ

Тыгай у модыш Канадыште чот шарлен.

Площадкыште кум коридорым чертитлат. Кажне коридорын лопкытшо 4 метр, кужытшо 12 метр лийман. Кок тӱрысӧ коридорышто 6 еҥ гыч 2 команде шогалыт. Модмо годым покшел коридорыш пураш ок лий.

Модыш правил тыгай: мечым покшел площадке коч противникын площадкышкыже перыман. Вес площадкысе модшо-шамычат нунын площадкышке мӧнгеш перат. Мечым кид, йол, вуй денат колташ лиеш. Нуно икте-весылан кум кана пассоватлымек мечым коридор коч обязательно вес площадкыш колтышаш улыт. Пассоватлаш кум кана велэ лиеш. Кажне еҥ ик кана гына перен кертеш.

Модмо счет волейболышто модмо семынак шотлалтеш. Мечым перыше командe очком модын налеш. Счет 15 очко марте эрталтеш. Кок командыге 14 очко марте модын налыт гын, тунам модышым вес командым 2 очколан ончылтышо команде сеҥа.

Ответ-шамыч

(„Я. Л"—ын 16 июльысо №-жым ончо)

Палыза

1. Йӱр деч вара кайык ночко пушеҥгыш шинчеш.

2. Кайыкын чоҥештен каймыжым вучаш кӱлеш.

Тушто

Пӱгӧ.

Задаче

(„Я. Л."—ын 16 августысо №-жым ончо)

Ура.

МЕМНАН АДРЕС: Йошкар-Ола, Марий АССР, Совет пӧрт, 53-шо №-ан пӧлем, „Ямде лий" редакций
Телефон: Совет пӧртын коммутаторжо, 82-шо №.
Отв. редактор— И. АЛЕКСАНДРОВ.
Упол. Марлита № А—734. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-ше типографийже.